

Türkçe ve Sporumuzun Şiddet Yasası

Prof. Dr. Nevzat GÖZAYDIN

Türkçemizin yaygınlığının ve zenginliğinin en iyi görüntülerinden birinin günlük basın yayın organlarında, gazetelerde ortaya çıktığını dergimizin eski sayılarında vurgulamış ve güncel haberlerden de örnekler vermiştim.¹ Haberler en kısa zamanda okuyuculara bilgi verme zorunda kaldıkları için, alelacele kaleme alınıyor. Bu tür kısa veya uzun paragraflardan oluşan yazılarda muhabirlerin sıklıkla yaptığı yanlışlar, anlatım bozuklukları veya yazım yanlışları genellikle okuyucuların Türkçesinin gelişmesine değil, tam aksine dillerinin bozulmasına, hatta daha kötü örnekler türetmesine yol açıyor.

Değişik amaçlı haberlerin dışında kalan bazı yazılar var ki, onların okuyucusu daha çok 12 - 40 yaş aralığında kalan ve günlük basını okumaya arka sayfalardaki spor sütunlarından başlayan büyük bir kitledir. Hemen her gün spor sayfaları gazetede üç dört veya daha fazla olarak okuyuculara ulaşmaktadır. Hatta son yıllarda sadece spor gazetesi kimliğiyle çıkan birkaç özel gazete bile yayımlanmaktadır. *Fotomaç*, *AMK* ve *Fanatik* olarak bir hayli okuyucu toplayan bu gazetelerin yanı sıra, günlük gazetelerin zaman zaman haftanın özelliğine göre ayrı spor ekleri, daha doğrusu futbol eki verdiklerini de görüyoruz. Futbol takımlarının Türkiye'nin hemen her şehrinde ve ilçesinde kurulup yönetildiklerini bildiğimiz için taraftarların da gazeteler aracılığı ile haberdar olma isteklerini normal karşılamak gerekiyor. Yüz binlerce taraftar böylece gazetelerin yazdıklarına bakarak kararlar veriyor veya tepkilerini ortaya koyuyor. Onları yazılarıyla yönlendirenler de kullandıkları dil ile, Türkçe ile okuyucular üzerinde güçlü bir etki bırakıyor. Dolayısıyla bu yazıların ister maç eleştirisi olsun, ister maç sonrası yorumlar olsun veya tamamen bilimsel gerçeklere dayanan yazılar olsun, Türkçe yukarıda belirttiğim yaşlar içinde bulunan kitleyi çok yakından ilgilendirmektedir.

Yazarların Türk diline gösterdikleri ilgi, dikkat ve titizlik dildeki gelişmeyi veya tam tersine yozlaşmayı da yakından etkilemekte, genç sayılabilecek okuyucuların kelime hazinesi veya maçlar için kullandığı söz varlığı belirli ölçülerle

1 Bk. "Haberler Sadece Dinlenmez, Okunur da...", *Türk Dili*, S.:733 (Ocak 2013), s. 54-61.

çok kısıtlı kalmaktadır. Türkçeyi doğru ve iyi kullananların okuyucuya bir tür Türkçe sevgisi aşıladıklarını, bu yolla dilin zenginliğine hizmet ettiklerini de söyleyebiliriz. Şimdi burada sorulacak bazı sorular akla gelmektedir: Yazarın spor veya futbol konusundaki bilgi birikimi nedir? Hangi eğitim/öğrenim düzeyindedir? İlgili bir fakülteden mezun olmuş mudur? Kaç yıldan beri spor/futbol yazıları yazmaktadır? Belli bir takımın taraftarı mıdır? Yazılarında bu taraftarlık açıkça görülmesi de belli oluyor mu? Kullandığı dil için dikkat ve titizlik gösteriyor mu? Yazılarını kaleme alırken meramını en iyi anlatacak şekilde doğru kelimeleri seçebiliyor mu? Yabancı kelime hayranlığı içinde mi? Bunlara benzeyen daha başka soruları da sorarak, yazarların okuyucuyu Türkçe açısından nasıl etkilediğine karar verilebilir.

Türkiye’de özellikle son yıllarda insanların büyük bölümünü çok rahatsız eden bir sorunla karşı karşıya kaldık ve kalmaya da devam ediyoruz. “Şiddet” ... Aile içi şiddet, iş yerinde şiddet ve taciz, okulda şiddet ve daha niceleri... Spordaki şiddet ise ayrı bir önemli konu olarak yıllardan beri gündemdeki yerini koruyor. Hatta öyle ki, yüz binlerce taraftarı, yüzlerce spor kuruluşunu ve yöneticilerini ilgilendiren bu konuda çözümler işe yaramayınca, TBMM ayrı bir düzenleme yapma durumunda kaldı.

“Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik”, daha önceki 31.3.2011 tarihli ve 6222 sayılı kanunun daha iyi işleyebilmesi için yayımlandı (*Resmî Gazete*, 22 Aralık 2012 cumartesi, sayı: 28505). İlgili kanunda ve yönetmelikte söz konusu şiddet kavramının yanı sıra buna ait diğer kavramlar arasında “hakaret”, “kötü tezahürat”, “taşkınlık”, “güvenlik”, “yasak ve yasaklanma”, “tehlike oluşturma”, “acil durum”, “kesici, ezici, bereleyici veya delici aletler; patlayıcı, parlayıcı, yanıcı veya yakıcı maddeler”, “uyuşturucu veya uyarıcı maddeler”, “sis bombası”, “maytap”, “taş veya metal gibi fırlatılacak maddeler”, “alkollü içecekler” vb. ayrı ayrı belirtilecek bunlara karşı alınacak önlemler gösterilmektedir.

Hem sözü edilen kanun ve hem de belirttiğim yönetmelik yürürlükte olduğu hâlde, hemen her hafta gazetelerimizde yer alan polisiye hatta adli olaylar, seyircilerin bir bölümünün veya taraftarlıkta aşırıya kaçanların yol açtığı hoş olmayan görüntüler okuyucuyu da etkilemektedir. Bazı olaylar hem ilgili federasyonlar tarafından, hem de uluslararası federasyonlarca cezalandırılmaktadır. Bütün bu cezalara rağmen, şiddet ve buna bağlı olarak ortaya çıkan manzaralar engellenememektedir. Konu üzerinde zaman zaman gazete yazarları önemli açıklamalar yapmakta, tavsiyelerde bulunmaktadır. Bir takımın oyuncusunun saha içindeki davranışı, rakibine kasıtlı müdahalesi, şiddet uygulaması ve hatta onu sakatlaması, yüzüne tükürmesi vb. olaylar hakkında sütunlar dolusu yazılar kaleme alınmaktadır.

Gazetelerin spor sayfalarına bakan veya onları düzenleyen sayfa sekreterleri, okuyucunun daha doğrusu tuttuğu takımın seyircisinin hoşlanacağı, ama yukarıda saydığım kavramlarla yakın veya uzak ilgisi bulunan ve aksine tarafı kışkırtan başlıklar atmakta, sonra yazısının içinde de birçok Türkçe yanlışı yaparak büyük ölçüde etkili olmaktadır. Dilimizin bir yandan bozulması, diğer yandan İngilizce ve Arapça kelimelerin tercih edilerek kullanılması sonunda tam bir karmaşa ortaya çıkmaktadır.

Konu ile ilgili olarak arşivimdeki gazete kesiklerinde bir demeti aşağıda gösteriyorum. Hem başlıklardaki tanımlamalara, hem de yazı içindeki tutarsızlıklara bakarak, günümüzde de pek fazla bir şeyin değişmediğini kanıtlamak isterim. İlk örneklerim bundan on iki, on üç yıl önceki kesiklerdendir. “Maradona kefeni yırttı” (*Radikal*, 13.1.2000, s. 20), “Cim bom tempo düşürdü” (*Radikal*, 10.1.2000), “Beşiktaş’ın panzeri Münch” (*Radikal*, 8.1.2000), “Atmaca Göz-Göz’ü parçaladı” (*Star*, 11.2.2013, s. 25), “Kartal Araf’ta kaldı” (*Vatan*, 11.2.2013), “Fiyaka Bozuldu” (*Hürriyet*, 11.2.2013), “Çalıyorlar” (*Hürriyet*, 11.2.2013), “Son Kurban Kartal” (*Milliyet*, 4.2.2013), “Eczacı Aslan’ı avladı” (*Milliyet*, 4.2.2013), “İki göz iki çeşme” (*Milliyet*, 3.2.2013), “Arkas’tan vurun” (*Milliyet*, 3.2.2013), “Bursa cezaevi” (*Milliyet*, 3.2.2013) ve daha niceleri... Günlük basının dışında sadece spor haberleri ve yorumları ile yayımlanan yukarıdaki üç gazetede de başka başlıklar dikkati çekmektedir. “Arena’nın kralı benim”, “Drogba çılgınlığı”, “Ordu duvarı”, “Elazığ’da isyan var”, “Derbide kemik sesleri” (*AMK-Açık-Mert-Korkusuz Spor* gazetesi, 11.2.2013 pazartesi); “Aslan bir takipçisini daha parçaladı”, “Trabzon’da rüya bitti”, “Aslan parçası”, “Vahşeti yaşatanlar”, “Bursa fena karıştı”, “Karabüksporda moraller sıfır”, “Volkan camı yumrukladı”, “Düello var kazanan yok”, “Kocaman isyanlarda” (*Fanatik-Gerçek spor* gazetesi, 11.2.2013 pazartesi); “Büyü bozuldu”, “Kangal Style”, “Diriliş Kupası”, “Arena sallandı”, “Savaşma ruhu” (*Habertürk* gazetesinin özel spor eki, 11.2.2013 pazartesi).

Sadece birkaç günlük haberlerin taşıdığı mesajlar böyle ise hemen her gün kendisini bu şekilde başlık atmak zorunda hissedenlerin yaptığı iş, şiddete öyle veya böyle çanak tutma değil midir? Aynı gazetelerde sağduyu ile kalem oynatanlar da yok değil; var da biraz daha çoğalmaları gerekiyor. Söz gelimi, *Milliyet*’te Ankara spor şefi olan Cemal Ersen (9.2.2013 cumartesi) gibi yazarlar tehlikenin farkında ve yazılarında sık sık bu anarşinin, yozlaşmanın durması için çareler aramayı sürdürüyor.

Şiddet sadece sahalarda değil, demiştim. Zaman zaman diğer alanlardaki şiddet konusuna doğru biçimde yaklaşıp çözüm arayanlar da var. Bunlardan birini, Mine Özdemir’i “Şiddetin sorumlusu kim?” başlıklı yazısında ilginç yorumlarıyla görüyoruz. “Televizyonlardaki şiddet içerikli diziler mi, aile içi şiddet mi, yoksa sosyoekonomik kriz mi?” sorularının cevaplarını yazısında uzun

uzadıya araştırıyor (*Milliyet*, 3.2.2013 pazar, s. 25). Bu konu üzerinde düşünen diğer yazarlar da onun bazı tespitlerine katılıyor. Ancak iş dönüp dolaşım yine basındaki Türkçenin bozukluğuna, yanlış kullanımlarına geliyor... Sadece basındaki değil, diğer yayın organlarını çıkaran kuruluş ve kurumlarda, hatta resmî yazışmalarda ve hatta hatta yukarıda sözünü ettiğim yönetmeliklerde bile... Ercan Güven bir yazısında şunları da eklemekten geri durmuyor: “*Sebepler arasında fanatizm, galebe çalma arzusu, düşmanlık, kompleks, bir sürü şey var ama en somut olanı ‘Adalet duygusundaki incinme’! Öyle kötü bir histir ki bu, bir adım sonrası orman kanunu. Özdeyiş değişti artık: Tuz kokarsa değil... Tükürük kurursa*” (*Milliyet*, 9.2.2013 cumartesi, s. 31). Hazır konu adalet kavramına getirilmişken; gelin, dilin bozulmasının nelere yol açacağını çok güzel bir şekilde ifade eden büyük filozof Konfiçyüs’e kulak verelim:

“Bir ülkeyi yönetecek olsanız, işe önce nereden başlarsınız?” sorusuna kendisinin verdiği şu cevap akıllarda mutlaka yer etmelidir: “İşe, önce dili düzeltmekle başladım. Çünkü bir insanın ve milletin dili bozulursa, kimse düşüncelerini anlatamaz. Düşünceler iyi anlatılamazsa, görevler ve yapılması gereken işler iyi yapılamaz. İşler iyi yapılmazsa ve görevler hakkıyla yerine getirilemezse, ülkenin töresi, toplum düzeni bozulur. Töre ve düzen bozulursa, hukuk, hak ve adalet yoldan çıkar. Hukuk, hak ve adelet yoldan çıkarsa, halk şaşkınlık içine düşer; ne yapacağını, kime başvuracağını, kimden hakkını alacağını, memleketin nereye gideceğini, kötüleşen durumların, bozulan işlerin nasıl düzeltileceğini bilemez. Sonuçta ülke perişan olur, millet bölünüp parçalanır, dağılıp gider. Bunun içindir ki, ben iş başına gelsem önce dili düzeltirim. İnsan ve millet hayatında hiçbir şey, dil kadar önemli ve öncelikli değildir.”

Bu açıklamayı dil konusunda kitap veya makale yazan hemen herkes bir yerlere kaydetmiştir ve bilirler. Ancak onlar zaten bozukluğa yol açanlar değil, aksine Türk dilini düzeltme sevdasına düşmüş olanlardır. Keşke bu sözü gazetelerimiz her salonda, odada veya ofis girişlerinde kocaman kocaman yazarak herkese ve kendi yazarlarına da gösterebilseler... O zaman işte, Türkçenin düzeltilmesi, bunun için çaba harcanması söz konusu olur. O zaman yazarların veya sayfa tasarımı yapan sekreterlerin koydukları arasındaki şiddet başlıkları ve kışkırtıcı yazılar azalır, taraflar arasında da bir ölçüde barış sağlanır.

Dileğimiz en kısa sürede şiddet yönetmeliklerine ihtiyacın ortadan kalktığını görebilmek... Türkçemizi yanlışlardan ve bozukluklardan kurtarılmış olarak okuyabilmek...